

TEZAURUL DE MONEDE FEUDALE DIN SECOLELE XV - XVI DESCOPERIT LA FĂGEȚEL, COMUNA DOBRA, JUDEȚUL HUNEDOARA

Olimpia Palamariu

Tezaurul monetar de care ne ocupăm în cele ce urmează, a fost descoperit în primăvara anului 1983, de către Oprean Firuca, din localitatea Făgețel, comuna Dobra, cu ocazia arăturilor de primăvară, efectuate în grădina sa. Monedele au fost depozitate într-un vas de lut, ce a fost așezat la rădăcina unui măr, din care în momentul descoperirii tezaurului nu mai rămăsese decât un ciot uscat. Vasul cu conținutul în el, a fost distrus de plug iar monedele leșite la iveală, coclite, neprezentând valoric vreun interes pentru descoperitori, au fost azvârlite pe loc.

Din ele, 34, recuperate de Lungu Petrică, din aceeași localitate, au fost trimise colecționarului Cozma Lugojan din Dobra, de la care, apoi au intrat în posesia muzeului. O deplasare efectuată la fața locului, a mai dat la iveală 10 bucăți, iar ultimele 8 au fost donate ulterior. Totodată, cu ocazia deplasării făcute, în 29 mai 1987, la Făgețel, prin perleghiza efectuată de colegul Mircea Dan Lazăr, s-au descoperit și câteva fragmente ceramice aparținătoare unui vas feudal încadrat tipologic secolului al XVI-lea și care, se pare, că a ascuns tezaurul. Dar aceste fragmente nu au fost suficiente și nici semnificative pentru întregirea lui.

Componența tezaurului este următoarea:

POLONIA

Cazimir Jagello (1447 - 1492)

1 -3. Jumătăți de groși, Cracovia, G. 451

SILEZIA

Ludovic al II-lea (1516 - 1526)

4. Jumătăți de groși, 1521, Swidnica, H - C , I, 207

5. Jumătăți de groși, 1523, Swidnica, H - C , I, 209

POLONIA

Sigismund I (1506 - 1548)

6. Groși, 1529, Cracovia, G. 484

7. Groși, 1530, Cracovia, G. 485

PRUSIA

Albert de Brandenburg (1525- 1568)

8. Groși, 1539, Brieg, H -C, II, 5422

9. Groși, 1546, Brieg, H -C, II, 5431

LIEGNITZ - BRIEG

Friedericus (1495 -1544)

10. Groși, 1544, Brieg, Craig, 175

AUSTRIA

Ferdinand I (1527 - 1564)

11 - 34. Denari, 1535 - 1558, Kremnitz, U 55

Maximilian al II -lea (1564 - 1576)

35 - 44. Denari, 1565 - 1578, Kremnitz, U 98

Rudolf al II -lea (1576 - 1608)

45 - 52. Denari, 1579 - 1591, Kremnitz, U 160

Asupra acestui tezaur se pot face o serie de observații și precizări interesante în ceea ce privește compoziția, vechimea și mai ales circulația monetară din Transilvania, de la sfârșitul secolului al XVI-lea.

În primul rând, se constată că are o compoziție eterogenă, cuprinzând emisiuni din Austria și provinciile ereditare ale imperiului precum și emisiuni poloneze. Datorită faptului că tezaurul nu s-a putut recupera în întregime ar putea să ne lipsească unele verigi de legătură, ceea ce ne determină să consemnăm deocamdată că emisiunile se eșalonează pe o perioadă de circa un secol, începând din 1447 - 1492, anii domniei lui Cazimir Jagello de la care provin cele mai vechi monede, piesele de jumătăți de groși, și terminându-se la 1591 cu o piesă de la Rudolf al II -lea, un denar. Această ultimă monedă ar putea să sugereze o dată apropiată, poate chiar exactă, a momentului îngropării tezaurului, dar întrucât nu avem siguranța recuperării în întregime a acestuia, ne abținem de la asemenea considerații.

Perioada de acumulare a fost fără îndoială sfârșitul secolului al XVI - lea, ținând cont și de încadrarea tipologică a fragmentelor ceramice din care a fost confecționat vasul în care s-a ascuns tezaurul. Totodată tezaurul ne furnizează date importante despre circulația monetară de la sfârșitul secolului al XVI - lea, indicându-ne originea și speciile de monede ce se aflau în circulație în acea vreme.

Înainte de a trece la o analiză mai amănunțită a acestui tezaur dăm o situație a emisiunilor pe țări, după cum urmează:

Austria	42 buc
Polonia	5 " "
Prusia	2 " "
Silezia	2 " "
Lignitz Brieg	1 " "

În ceea ce privește valoarea pieselor din tezaur avem următoarea situație:

denari	42 buc.
jumătăți de groși	5 buc.
groși	5 buc.

Desigur cele mai vechi monede sunt cele poloneze, emisiuni datate între 1447 - 1492, ale lui Cazimir Jagello, regele Poloniei. O altă categorie de monede sunt jumătățile de groși de Swidnica ale lui Ludovic al II-lea. Cu toate că ele sunt bătute înainte de 1526, anul bătăliei de la Mohács, continuă să circule până la sfârșitul secolului al XVI-lea și chiar la începutul celui de al XVII-lea, ceea ce dovedește, cu siguranță, lipsa acută de pe piața Transilvaniei, a monedei mărunte, de largă circulație. Ei sunt bătuți la Swidnica în Silezia, provincie pe care Ludovic al II-lea a ținut-o în calitate de descendent al dinastiei Jagellonilor. Aceste monede au adus venituri însemnate lui Ludovic, dar și perturbări în circulația monetară a Poloniei¹. Aceste piese de o valoare intrisecă atât de redusă, încât echivalau cu niște falsuri, oglindeau și în execuție (prin mulțimea ștanțelor monetare, cu numeroase variante de prescurtare, punctuație, de combinare a legendei aversului cu reversul) intenția de a satisface piața doar pentru moment cu ele, nesocotind cerințele unei emisiuni monetare de încredere².

Ele au fost emise în cantități enorme și au provocat grave tulburări în circulația monetară a Poloniei. Emiterea lor a dus până la urmă la un adevărat război economic cu Polonia³.

O dată cu monedele poloneze au pătruns la noi și groșii de Prusia, emiși de Albert de Brandenburg, duce al Prusiei, care începând cu 1535 emite în calitate de vasal al regelui Sigismund I. Groșii emiși de el, după această dată, au pe pieptul pajurei prusiene litera S, semnul vasalității față de Sigismund. Ei nu se deosebeau însă ca valoare de groșii polonezi⁴.

Groșii emiși de către Friederich de Liegnitz Brieg după sistemul monetar polonez, sunt mai ușori decât groșii polonezi și reprezintă una din cele mai cunoscute înșelătorii monetare ale timpului⁵.

În sfârșit, ultima categorie și cea mai numeroasă din tezaurul nostru sunt denarii emiși de Ferdinand I, Maximilian al II-lea și Rudolf al II-lea, între 1535 - 1591. Piesele sunt bătute la Kremnitz, în Slovacia. Împărații Austriei bat aceste monede în calitate de regi ai Ungariei, după 1526, când partea de nord a acesteia a fost anexată imperiului. Acest fapt nu ne dă dreptul de a considera aceste monede ungurești, întrucât Ungaria nu mai era un stat suveran ci o simplă provincie a imperiului, cum erau de altfel și Boemia, Carintia, Lombardia, etc.

Trebuie, de asemenea, remarcată importanța monetăriei de la Kremnitz, pentru circulația monetară a Transilvaniei, în special a monedei mărunte: denari, creițari, întrucât în tezaurile descoperite pe teritoriul Transilvaniei acestea provin în majoritate din

1. Gheorghe Anghel, Un tezaur de monede feudale din secolul al XVI-lea descoperit la Alba Iulia, în "Apulum", XI, 1973, p. 379.

2. Francisc Pap, Tezaurul monetar de la Ghirișul Român (jud. Cluj). Observații despre circulația monetară în Transilvania, în "ActaMN", XXI, 1984, p. 543.

3. Vasile Pinteș, Tezaurul de monede feudale de la Panticeu din secolele XV - XVII, în "Apulum", XI, 1973, p. 364.

4. Gheorghe Anghel, op. cit. p. 379.

5. Vasile Pinteș, op. cit. p. 364.

monetăria de la Kremnitz și poartă sigla K - B ⁶. Prezentând acest tezaur, incomplet recuperat, considerăm că, am avut posibilitatea să aruncăm doar o privire de ansamblu asupra circulației monedei de argint, la sfârșitul secolului XVI, pe aceste meleaguri și, într-o oarecare măsură, asupra locului (în ce privește cota - parte) pe care diferitele varietăți de astfel de monede îl ocupau, în acel timp, în circulația monetară.

Nerecuperând întreg tezaurul pentru a putea să dăm curs vreunei presupuneri privind starea materială și socială a proprietarului, rămâne doar informația istorică pe care o oferă.

6. Gheorghe Anghel, op. cit. p. 379.

LE TRÉSOR DE MONNAIES FÉODALES DES SIÈCLES XV-XVI, DÉCOUVERT À FĂGETEL - DOBRA, LE DÉPARTEMENT HUNEDOARA.

Résumé

Découvert dans le 1983, avec l'occasion de l'abourage du printemps, le trésor, plus nombreux qu'il a été récupéré, était déposé dans un pot de ceramique, qui a été beaucoup détruit de charne. Quelques fragments céramiques qui lui ont appartenu, ont été enlevé à la surface avec l'occasion de la recherche archéologique de surface effectués dans le 1987, et ont été encadré typologiquement dans le XVI-ème siècle.

Le trésor comprend des moitiés de grosse, grosse émis par Pologne, Prusia et Silezia, aussi des denars émis par Autriche, an etant datés entre 1447 l'année quand Cazimir Jagello a été intronisé sur le trône de Pologne, et 1591, les derniers émissions, les denars de Rudolf II -ème.

N'était pas récupéré le trésor entierement pour pouvoir donner le cours d'une supposition en ce qui concerne la situation économique et sociale du propriétaire, il reste seulement l'information historique sur la circulation de la monnaie d'argent, à la fin du XVI-ème siècle, sur ces territoires, et, dans la mesure du possible, sur le lieu (concernant cota-parte) que les divers varietés, d'ainsi de monnaies, les occupent, eu même temps dans la circulation monétaire.